

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts dom 2024-01-25 i mål FT 8730-23, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

Sofia Sundström, [REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Juristerna Olivia Möller och Elmer Jonstoj Berg
Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

Klagande och motpart

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

Ombud: Föredragandena [REDACTED] och [REDACTED]
Adress enligt ovan

SAKEN

Skadestånd

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrar tingsrättens dom på så sätt att hovrätten

- a) avslår Sofia Sundströms skadeståndsyrkande, och
 - b) befriar staten från skyldigheten att ersätta Sofia Sundström för rättegångskostnader i tingsrätten.
-

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Sofia Sundström har yrkat att hovrätten helt ska bifalla hennes talan så som den framställts i tingsrätten.

Staten har yrkat att hovrätten ska avslå Sofia Sundströms skadeståndsyrkande och upphäva skyldigheten för staten att ersätta henne för rättegångskostnaderna i tingsrätten.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden.

Sofia Sundström har yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten.

Hovrätten har avgjort målet utan huvudförhandling.

PARTERNAS TALAN

Utredningen är i hovrätten densamma som vid tingsrätten. Parterna har åberopat samma omständigheter och utvecklat sin talan på i huvudsak samma sätt som där.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Tvistefrågorna

Målet gäller skadestånd på grund av överträdelse av rätten till rättegång inom skälig tid (artikel 6.1 i Europakonventionen) vid prövningen av en fråga om strandskyddsdispens hos Länsstyrelsen i Stockholms län och i två domstolsinstanser. Det är ostridigt att den totala handläggningstiden i de tre instanserna uppgick till ungefär två år och åtta månader och att det hos länsstyrelsen förekom en period av inaktivitet om ungefär ett år och elva månader, motsvarande nästan hela handläggningstiden där.

Den första frågan i målet är om en överträdelse har skett. Bedöms det vara fallet uppkommer frågan om den ska gottgöras genom skadestånd och i så fall hur stort

skadeståndet ska vara. När det gäller den första frågan är parterna ense om att den totala handläggningstiden inte framstår som oskälig sedd för sig. Däremot har de framfört olika uppfattningar om vilken betydelse som länsstyrelsens inaktivitet ska ges vid bedömningen.

Enligt Sofia Sundström har inaktivitetsperioden inneburit en överträdelse av rätten till rättegång inom skälig tid. Sofia Sundström har, bl.a. med hänvisning till NJA 2012 s. 1038 I, hävdad att Europakonventionen ska tolkas med hänsyn till svenska förhållanden. Den omständigheten att Europadomstolen har godkänt liknande inaktivitetsperioder i mål mot andra länder utesluter enligt henne därmed inte att det kan anses ha förekommit en överträdelse av rätten till prövning inom skälig tid med svenska mått mätt.

Staten har förnekat att rätten till rättegång inom skälig tid har överträtts. Med hänvisning till praxis från Europadomstolen och de högsta instanserna i Sverige har staten vidare anfört att inaktiviteten hos länsstyrelsen inte i sig innebär någon överträdelse av den rätten. Enligt staten krävs det stöd i konventionstexten eller Europadomstolens praxis för att konstatera att en överträdelse av Europakonventionen har skett, och i den utsträckning Europadomstolen har klargjort hur en fråga bedömas bör svenska domstolar – enligt uttryckliga instruktioner från lagstiftaren – vara lojala med Europadomstolens tolkning. Staten har också klargjort att den, till skillnad från hur tingsrätten har noterat det, inte instämmer med Sofia Sundström i att dröjsmålet i handläggningen motsvarar inaktivitetsperioden hos länsstyrelsen. För det första vidgår staten inte något dröjsmål, och enligt staten kan dröjsmålstiden under alla förhållanden inte vara längre än skillnaden mellan faktisk handläggningstid och den tid som skulle ha varit skälig.

Ramarna för prövningen av skadeståndsyrkandet

Hovrätten konstaterar inledningsvis att artikel 6.1 i Europakonventionen är tillämplig på den omtvistade handläggningen, vilket också är parternas uppfattning.

När det gäller ramarna för prövningen av den i målet aktuella frågan konstaterar hovrätten att rätten till skadestånd vid överträdelser av grundläggande fri- och rättigheter enligt Europakonventionen (och numera även 2 kap. regeringsformen)

regleras i lag. Enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207) ska staten eller en kommun ersätta viss närmare angiven skada, bl.a. ideell skada, som uppkommit till följd av att den skadelidandes grundläggande fri- och rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen eller konventionen har överträtts från statens eller kommunens sida. Skadestånd ska betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.

Bakgrunden till regleringen är att det alltid ska finnas tillgång till ett effektivt rättsmedel när detta krävs enligt Europakonventionen och det inte erbjuds eller har erbjudits den skadelidande på annat vis (prop. 2017/18:7 s. 55). Konventionens närmare innehåll klargörs enligt propositionen i första hand av konventionens och tilläggsprotokollens texter. När det gäller tolkningen av konventionstexten görs i propositionen uttalanden som enligt hovrätten måste förstås som att lagstiftarens avsikt har varit att det i första hand är Europadomstolens tolkning av de olika fri- och rättigheterna som ska gälla när skadeståndsbestämmelsen tillämpas. Således anges bl.a. att rättsordningen måste vara förutsebar för enskilda och för det allmänna samt att detta ställer krav på svenska domstolar att göra balanserade tolkningar av konventionen. Vidare anges att svenska domstolar, i den utsträckning Europadomstolen har klargjort hur en fråga ska bedömas, bör vara lojala med den tolkningen. (A. prop. s. 21.)

Sofia Sundström har till stöd för sin inställning hänvisat bl.a. till ett uttalande i propositionen om att det i praktiken är svårt att se att konventionen kan få ett fullständigt genomslag i medlemsstaterna om de nationella domstolarna inte ges en möjlighet att på egen hand tolka den. Vidare har hon hänvisat till det som sägs om att det bör finnas utrymme för domstolarna att utifrån en svensk rättssystematisk kontext tolka konventionens rättigheter på sådant sätt att konventionens syften uppnås på ett lämpligt sätt utifrån svenska förhållanden. (A. prop. s. 22.) Hovrätten konstaterar att uttalandena förekommer i en diskussion av den bedömningsmarginal som konventionsstaterna har i många fall och mot bakgrund av att Europadomstolen inte kan väntas ge vägledning i fråga om alla situationer som kan uppkomma. Enligt hovrättens mening är uttalandena mindre relevanta i förhållande till den nu aktuella tolkningsfrågan, eftersom denna är väl belyst i Europadomstolens praxis.

Till stöd för den ovannämnda uppfattningen har Sofia Sundström också hänvisat till vissa uttalanden i NJA 2012 s. 1038 I (se s. 6 i tingsrättens dom) som enligt hovrättens mening dock bör läsas i ljuset av att de gjordes innan den nu aktuella lagregleringen infördes.

Sammanfattningsvis uppfattar hovrätten rättsläget så att prövningen av rätten till skadestånd vid konventionsöverträdelser bör göras med utgångspunkt i Europadomstolens praxis, när det finns en tydlig sådan.

Rätten till prövning inom skälig tid har inte kränkts

När det gäller rätten till domstolsprövning inom skälig tid får Europadomstolens fasta praxis anses vara att en handläggningstid om upp till två år per instans generellt är att anse som skälig i mål av normal komplexitet (i mer komplexa fall kan längre tid godtas). I fall som bör ges prioritet förekommer det däremot att Europadomstolen konstaterar en överträdelse även vid kortare handläggningstid än två år i en instans (se de sammanfattande slutsatserna av praxisgenomgången i rapporten CEPEJ(2018)26; fullständig hänvisning i NJA 2021 s. 820, där Högsta domstolen beträffande relativt okomplicerade brottmål angav att en handläggningstid om upp till två år per instans som utgångspunkt får godtas, om inte skäl för en särskilt skyndsamt handläggning föreligger eller framkommer av hänsyn till den tilltalade).

Enligt hovrättens uppfattning så har inte heller de högre instanserna i Sverige frångått Europadomstolens praxis på detta område. Den slutsatsen gäller även med beaktande av Högsta förvaltningsdomstolens nyligen meddelade avgörande i rättsfallet HFD 2024 ref. 40, som Sofia Sundström har hänvisat till. Där sattes skattetillägg ned till följd av att handläggningen av skattetilläggsålet hade tagit oskäligt lång tid. Den totala handläggningstiden (ca sex år i fyra instanser) bedömdes visserligen inte vara oskäligt lång. Däremot ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att ett dröjsmål i kammarrätten om i vart fall ett år medförde att det vid tiden för kammarrättens dom hade gått oskäligt lång tid efter det att Skatteverket funnit anledning att anta att skattetillägg skulle tas ut. Det bör dock noteras bl.a. att handläggningstiden i kammarrätten uppgick till drygt två år och åtta månader och således översteg de två år per instans som normalt får godtas.

Parterna är ense om att det nu aktuella ärendet inte har motiverat en särskilt skyndsamt handläggning. Liksom tingsrätten instämmer hovrätten i detta. Av det ställningstagandet följer att inaktivitetsperioden hos länsstyrelsen, vars handläggningstid understeg två år, i enlighet med etablerad praxis inte kan medföra att Sofia Sundströms rätt att få sin sak prövad inom skälig tid har överträtts. Därmed ska hennes yrkande om skadestånd på grund av överträdelse av den rätten avslås. Tingsrättens dom ska ändras i enlighet med detta.

Rättegångskostnader i tingsrätten

Som vinnande part ska staten befrias från ansvaret för Sofia Sundströms rättegångskostnader i tingsrätten. Tingsrättens dom ska ändras även i det avseendet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2025-02-05

I avgörandet har deltagit f.d. hovrättsrådet Mona Wildig samt hovrättsråden Åsa Andersson och Mikaela Bexar, referent.